

บทที่ ๑

บทนำ

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ในการศึกษาเรื่องเกี่ยวกับการพัฒนาประเทศไทยนั้น ประเทศไทยเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงสังคมหรือเริ่มที่จะมีการพัฒนาขึ้นในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ หลังจากที่ดำเนินมาในลักษณะของสังคมแบบประเพณีดั้งเดิม (traditional society) ตั้งแต่ครั้งกรุงสุโขทัย กรุงศรีอยุธยา จนกระทั่งถึงต้นกรุงรัตนโกสินทร์ เนื่องจากประเทศไทยถูกบังคับให้เปิดประเทศทำการค้ากับชาติตะวันตกโดยสนธิสัญญาบาวริง (The Bowring Treaty) ในปี พ.ศ. ๒๓๘๔ ซึ่งส่งผลกระทบให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและสังคมเป็นอันมาก อีกทั้งส่งผลกระทบต่อการบริหารประเทศในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ในปี พ.ศ. ๒๔๓๕ ซึ่งผลกระทบทางด้านสังคมที่สำคัญก็คือ ทรงยกเลิกระบบไพร่และระบบทาส ทลออกจนทรงประกาศตั้งโรงเรียนสำหรับประชาชนทั่วไปและทรงจัดระเบียบการศึกษาในรูปแบบใหม่ด้วย (วิลาสวงศ์ พงศะบุตร ๒๕๑๔ : ๓๓) การเปลี่ยนแปลงสังคมครั้งสำคัญต่อมาคือ การเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขภายใต้รัฐธรรมนูญโดยคณะราษฎรในปี พ.ศ. ๒๔๗๕ การเปลี่ยนแปลงในครั้งนี้ได้นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองโดยเฉพาในเรื่องของผู้นำทางการเมืองหรือผู้บริหารประเทศที่มีบทบาทสำคัญในการกำหนดนโยบายในการเปลี่ยนแปลงสังคมในระยะเวลาดังกล่าว ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๗๕ เป็นต้นมา ประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงสังคมเกิดขึ้นตลอดเวลาเพียงแต่ยังไม่มีการมีระบบแบบแผนและหลักเกณฑ์ที่แน่นอนเป็นการดำเนินงานตามนโยบายของผู้นำประเทศโดยเฉพาในกลุ่มทหารในแต่ละยุคแต่ละสมัย ประเทศไทยเริ่มที่จะมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมีแบบแผนและหลักเกณฑ์ตั้งแต่เริ่มมีการประกาศใช้แผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ ๑ ในปี พ.ศ. ๒๕๐๔ จนกระทั่งปัจจุบันเราอยู่

ในระยะการดำเนินงานของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๕ (๒๕๒๕-๒๕๒๙) ฉะนั้น ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๐๔ เป็นต้นมา จึงกล่าวได้ว่าประเทศไทยเริ่มจริงจังต่อการพัฒนาประเทศอย่างมีระเบียบแบบแผนและหลักเกณฑ์อย่างต่อเนื่อง ในการศึกษาวิจัยนี้ผู้วิจัยจึงได้เลือกศึกษาการพัฒนาประเทศไทยในช่วงแผนพัฒนา เพราะว่ามี การดำเนินงานอย่างมีแบบแผนตลอดจนได้มีการบันทึกข้อมูลที่เป็นระบบที่สามารถจะใช้เป็นพื้นฐานในการศึกษาวิเคราะห์สำหรับงานวิจัยดังกล่าว

แผนพัฒนาทั้ง ๕ ฉบับที่รัฐบาลใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาประเทศตลอดระยะเวลา ๒๐ ปีที่ผ่านมา มีสาระสำคัญสรุปได้ดังนี้

แผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ ๑ (พ.ศ. ๒๕๐๔-๒๕๐๙)

ในแผนพัฒนา ฉบับนี้ เน้นแนวทางหลักในการพัฒนาประเทศเฉพาะด้านเศรษฐกิจเป็นสำคัญ โดยเฉพาะการลงทุนในสิ่งก่อสร้างขั้นพื้นฐานในรูปของระบบคมนาคมและขนส่ง ระบบเขื่อนเพื่อการชลประทานและพลังงานไฟฟ้า สาธารณูปการ ฯลฯ เป็นต้น การที่รัฐทุ่มเททรัพยากรเข้าไปในโครงการดังกล่าวนี้ ก็เพื่อเป็นการปูพื้นฐานให้มีการลงทุนใน ด้านเอกชน และเพิ่มผลิตผลทางสาธาการเกษตรและการอุตสาหกรรมอย่างได้ผลดี เพื่อให้เศรษฐกิจของประเทศก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็ว

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๒ (๒๕๑๐-๒๕๑๔)

แผนพัฒนา ฉบับนี้ ยังคงยึดแนวทางเดินตามแผนพัฒนา ฉบับที่ ๑ เพื่อให้มีความต่อเนื่องและได้มีการขยายขอบเขตของแผนให้คลุมถึงการพัฒนาของรัฐาโดยสมบูรณ์ โดยรวมการพัฒนาในด้านรัฐวิสาหกิจและองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นเข้าไว้ด้วย นอกจากนี้ยังได้เน้นหนักในกิจกรรมทางด้านเศรษฐกิจและสังคมต่าง ๆ หลายประการซึ่งแผนพัฒนา ฉบับแรกได้ระบุไว้ไม่แน่ชัดหรือมีได้กล่าวถึงได้แก่ความพยายามของรัฐที่จะกระจายการพัฒนาให้บังเกิดผลไปทั่วประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเขตทุรกันดารและห่างไกลความเจริญ และมีโครงการพิเศษ เช่น การพัฒนาภาคโครงการเร่งรัดพัฒนาชนบทและโครงการช่วยเหลือชาวนา เป็นต้น ซึ่งต่างก็มีวัตถุประสงค์ที่จะปรับปรุงฐานะของประชาชนในท้องถิ่นชนบทให้เจริญ

เร็วยิ่งขึ้น กล่าวโดยสรุปในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๒ นี้ ได้เน้นการเสริมสร้างโครงสร้างทางเศรษฐกิจให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นและได้มีการคำนึงถึงความสอดคล้องกับโครงการอื่น ๆ ด้วย แทนที่จะคำนึงถึงผลตอบแทนโดยตรงและโดยอ้อมของแต่ละโครงการเพียงอย่างเดียว

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๓ (๒๕๑๔-๒๕๑๘)

สำหรับแผนพัฒนาฯ ฉบับนี้ ได้เพิ่มกลยุทธ์เพื่อลดช่องว่างระหว่างรายได้ขึ้น อย่างเห็นได้ชัด กล่าวคือ นอกจากจะได้เร่งปรับปรุงโครงสร้างทางเศรษฐกิจและขยายขีดความสามารถทางการผลิตให้สูงขึ้นและรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจของประเทศแล้วยังได้มีการแทรกมาตรการในด้านการกระจายรายได้และบริการทางสังคม เน้นการรักษาอัตราการขยายตัวของปริมาณเงินตราให้อยู่ในขอบเขตที่เหมาะสมเพิ่มยอดผลิตทางการเกษตร เพื่อเป็นการเพิ่มรายได้ให้แก่ประชาชนในชนบท ลดความแตกต่างของรายได้และบริการสังคม ลดอัตราการเพิ่มประชากร ขยายและกระจายบริการด้านเศรษฐกิจและสังคม เป็นต้น

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๔ (๒๕๒๐-๒๕๒๔)

แผนพัฒนาฯ ฉบับนี้มุ่งเน้นแนวทางหลักในการพัฒนาที่สำคัญ ๒ ทาง คือ ประการแรก เน้นการฟื้นฟูเศรษฐกิจของประเทศโดยขยายการผลิตสาขาเกษตรและปรับปรุงโครงสร้างอุตสาหกรรมให้สามารถขยายการผลิตเพื่อส่งออกและเพื่อการกระจายรายได้ กำหนดมาตรการและปรับปรุงระบบบริหารงานของรัฐเพื่อเร่งฟื้นฟูการลงทุนทางด้านอุตสาหกรรม มุ่งรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจของประเทศโดยเน้นฐานะดุลการชำระเงินและการขาดดุลส่งประมาณให้อยู่ในระดับที่เหมาะสมที่จะก้าวสู่เสถียรภาพทางเศรษฐกิจทั้งภายในและภายนอกประเทศ และอีกประการหนึ่งก็คือ เร่งบูรณะและปรับปรุงการบริหารทรัพยากรหลักของชาติรวมทั้งการนำเอาทรัพยากรธรรมชาติมาพัฒนาในลักษณะที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อประชาชนส่วนใหญ่ในชาติ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๕ (๒๕๒๕-๒๕๒๙)

เนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและการเงินจากภายนอกประเทศ ในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๑๖/๒๕๑๗ ได้ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาประเทศ สาละสำคัญของแผน

พัฒนาฉบับที่ ๕ นี้ จึงมีลักษณะที่สำคัญคือ เป็นแผนนโยบายที่ได้ยึดพื้นที่เป็นหลักในการวางแผน เน้นการรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจของประเทศโดยการเร่งระดมเงินออม สร้างวินัยทางเศรษฐกิจการเงินและการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจต่าง ๆ เน้นความสมดุลในการแก้ปัญหาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศโดยมุ่งกระจายรายได้และความเจริญไปสู่ภูมิภาค โดยให้ความสำคัญต่อกลุ่มเป้าหมายซึ่งยังไม่ได้รับประโยชน์จากการพัฒนา เน้นการแก้ปัญหาความยากจนในชนบทล้าหลัง เน้นการแปลงแผนไปสู่ภาคปฏิบัติให้โดยตลอดประชาชนอย่างจริงจัง โดยการปฏิรูประบบบริหารงานพัฒนาของรัฐทั้งในส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และท้องถิ่น และเน้นบทบาทและการระดมความร่วมมือจากเอกชนให้เข้ามามีส่วนแก้ปัญหาเศรษฐกิจของประเทศ

นอกจากนี้แผนพัฒนา ฉบับที่ ๕ ยังระบุว่า "แนวทางในการพัฒนาใหม่นี้จะมุ่งความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจที่จะก่อให้เกิดความปรองดองในชาติเป็นหลัก" ทั้งนี้โดยมีวัตถุประสงค์ ๖ ประการ ดังนี้

๑. พื้นฟูฐานะเศรษฐกิจและการเงินของประเทศ
๒. ปรับโครงสร้างและเพิ่มประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจ
๓. การพัฒนาโครงสร้างและการกระจายบริการทางสังคม
๔. แก้ปัญหาความยากจนในชนบทล้าหลัง
๕. ประสานการพัฒนาเศรษฐกิจและความมั่นคงของชาติ
๖. ปฏิรูประบบบริหารงานพัฒนาของรัฐและกระจายสิทธิ

(สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ๒๕๒๕ : ๑)

จากสาระสำคัญของแผนพัฒนา ทั้ง ๔ ฉบับ และวัตถุประสงค์ของแผนพัฒนาฉบับที่ ๕ นั้น เราจึงพิจารณาได้ว่า แนวทางในการพัฒนาประเทศของไทยนั้นมุ่งเน้นทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง การพัฒนาทั้งสามด้านนี้เป็นปัจจัยที่สำคัญของการพัฒนาประเทศของไทย ในการศึกษาจึงมุ่งหน้าที่จะศึกษาถึงปัจจัยสังคมที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ สื่อมวลชน เพื่อพิจารณาว่า สื่อมวลชนมีความสัมพันธ์ต่อการพัฒนาประเทศไทยหรือไม่ และอย่างไร

สำหรับเหตุผลที่ว่าทำไมสื่อมวลชนจึงเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาประเทศนั้น วิลเบอร์ ชรามม์ (Wilbur Schramm) ได้กล่าวว่า "สื่อมวลชนทำหน้าที่และมีบทบาทในฐานะผู้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม โดยเฉพาะที่สื่อมวลชนเป็นผู้ช่วยส่งเสริมให้การเปลี่ยนแปลงที่นำไปสู่ธรรมเนียมใหม่และการปฏิบัติใหม่และความสัมพันธ์ทางสังคมบางอย่างในรูปลักษณะต่าง ๆ (Schramm ๑๙๖๔:๑๖๔) เช่นเดียวกับที่ แคนเนียด เลินเนอร์ (Daniel Lerner) ได้กล่าวว่า "ไม่มีองค์ประกอบทางสังคมสมัยใหม่ (สังคมที่พัฒนาแล้ว) จะมีประสิทธิภาพถ้าปราศจากระบบสื่อมวลชนที่พัฒนาแล้ว..... จึงเห็นได้ชัดเจนว่าประชาชนที่อยู่รวมกันในกลุ่มสังคมหนึ่ง ๆ จะพัฒนารูปแบบของการแพร่กระจายข่าวสาร (Distribution of information) ซึ่งจะมีปฏิสัมพันธ์กับการกระจายอำนาจ สวัสดิภาพและสถานการณ์ในการจัดระบบทางสังคมซึ่งสถานการณ์เหล่านี้จะรวมตัวกันได้อย่างเหนียวแน่นในลักษณะที่การเปลี่ยนแปลงที่ค้นพบในองค์ประกอบหนึ่งอาจประกอบขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงขององค์ประกอบอื่น ๆ ที่มีการกำหนดรูปแบบและวางกฎเกณฑ์ไว้แล้ว แต่กระนั้นก็ตามระดับของการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างการสื่อสารและระบบสังคมก็คือ สิ่งที่เป็นการค้นคว้าในอดีตของเรานั้นจะนำไปสู่การค้นคว้าต่อไป (Lerner ๑๙๕๘:๕๕) และที่ โรเจอร์ และ ชูเมเกอร์ (Everette M. Rogers and Floyd F. Shoemaker) ได้กล่าวว่า "แม้ว่าความหมายของการสื่อสารและการเปลี่ยนแปลงทางสังคมจะต่างกันแต่การสื่อสารก็เป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างหนึ่งของกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคม (Rogers and Shoemaker ๑๙๖๓:๑๒) ซึ่งในความหมายนี้ การพัฒนาเป็นการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างหนึ่งดังที่ โรเจอร์ และ ชูเมเกอร์ ได้ให้คำนิยามคำว่า การพัฒนาเป็นการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างหนึ่งที่ความคิดใหม่ถูกนำเข้าสู่ระบบสังคม ทั้งนี้เพื่อเป็นการเพิ่มรายได้ต่อหัวของประชากรให้สูงขึ้นและปรับปรุงระดับการดำรงชีวิตให้ดีขึ้นโดยผ่านกรรมวิธีการผลิตที่ทันสมัยกว่า และการจัดองค์กรทางสังคมที่มีสมรรถภาพดีกว่า การพัฒนาเป็นการปรับปรุงให้ทันสมัยในระดับระบบสังคม" (เสถียร เขยประทีป ๒๕๒๖ : ๕) และในกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมนั้นมีขั้นตอนสำคัญ ๆ ๓ ขั้นตอน คือ

- ๑. การประดิษฐ์ (Innovation) คือ กระบวนการที่ความคิดใหม่ สิ่งใหม่ หรือวิธีปฏิบัติใหม่ถูกประดิษฐ์หรือพัฒนาขึ้นมา

๒. การเผยแพร่ (Diffusion) คือ กระบวนการที่ความคิดใหม่ สิ่งใหม่ หรือวิธีปฏิบัติใหม่ถูกถ่ายทอดไปยังสมาชิกในระบบสังคม
๓. ผลที่เกิดขึ้น (Consequence) คือ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในระบบสังคมเนื่องมาจากการยอมรับหรือปฏิเสธนวัตกรรม (เสถียร เขยประทับ ๒๕๒๕ : ๓๘)

จากขั้นตอนทั้ง ๓ ขั้นตอน เราจึงพิจารณาถึงความสัมพันธ์ต่าง ๆ ระหว่าง การสื่อสารกับกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมได้ดังเช่นที่ได้มีการวิเคราะห์ไว้ในบทความ เรื่อง "การสื่อสารกับกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคม : วิเคราะห์งานวิจัยในทศวรรษที่ ๖๐" (บุญเกษม เสริมวัฒนากุล ๒๕๒๗ : ๖)

ในขั้นตอนแรกของกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เราจะเห็นว่าเป็นการ ประดิษฐ์หรือการพัฒนาความคิดใหม่ สิ่งใหม่ หรือวิธีปฏิบัติใหม่ซึ่งเป็นเรื่องของนวัตกรรมเพราะ นวัตกรรมก็คือ ความคิด การปฏิบัติ หรือวัตถุที่บุคคลเห็นว่าเป็นสิ่งใหม่ (Rogers and Shoemaker ๑๙๖๗ : ๒๕) และการคิดค้นหรือนวัตกรรมก็เป็นการ เปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างหนึ่ง ที่เป็นการเปลี่ยนแปลงระดับสังคมในระยะสั้น (Zaltman and Duncan ๑๙๖๗ : ๒๑)

ในขั้นตอนที่สองจะเห็นได้ว่าเป็นเรื่องของการเผยแพร่ซึ่งเป็นกระบวนการที่ ความคิดใหม่ สิ่งใหม่ หรือวิธีปฏิบัติใหม่ถูกถ่ายทอดไปยังสมาชิกในระบบสังคม กระบวนการ เปลี่ยนแปลงทางสังคมต้องมีการเผยแพร่และการเผยแพร่ก็เป็นส่วนหนึ่งของการสื่อสารเพียง แต่ว่าการเผยแพร่เป็นการสื่อสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องของความคิดใหม่ (Rogers and Shoemaker ๑๙๖๗ : ๑๒) ดังนั้น การสื่อสารกับกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมจึงมีความสัมพันธ์กันในลักษณะของภาพรวมความคิดใหม่ ๆ นี้ การพัฒนาเป็นการนำความคิด ใหม่ ๆ เข้าสู่ระบบสังคม ก็คือ นวัตกรรมซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างหนึ่ง และ สื่อมวลชนก็เป็นการสื่อสารในลักษณะหนึ่ง ฉะนั้น จึงกล่าวได้ว่าสื่อมวลชนและการพัฒนานั้นมี ส่วนที่เกี่ยวข้องกันเพราะว่าสื่อมวลชนนั้นเป็น เครื่องมือที่สำคัญอย่างหนึ่งในการพัฒนาประเทศ

สื่อมวลชนมีบทบาทและหน้าที่ต่อการพัฒนาประเทศในลักษณะต่าง ๆ ซึ่ง วิล-เบอร์ ชแรมม์ ได้เสนอไว้ดังต่อไปนี้

๑. สื่อมวลชนทำหน้าที่เป็นข่าวยางงานเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นให้กับประชาชนโคทราม ซึ่งเป็นหน้าที่ของสื่อมวลชนที่จะเป็นแหล่งสำคัญสำหรับการกระจายข่าวสารเกี่ยวกับการพัฒนาประเทศให้แก่ประชาชนโคทรามอย่างกว้างขวางในเวลาอันรวดเร็ว

๒. สื่อมวลชนทำหน้าที่ขยายทัศนวิสัยให้กว้างขวางยิ่งขึ้น สื่อมวลชนนำสิ่งซึ่งไม่เคยพบเคยเห็นและไม่เคยได้ยิน เข้ามาสู่ประสบการณ์ของประชาชน การให้ประสบการณ์ดังกล่าวเท่ากับว่า สื่อมวลชนได้ช่วยพัฒนาคุณลักษณะของการเข้าใจผู้อื่น (empathy) หรือลักษณะ "เอาใจเขามาใส่ใจเรา" ซึ่งคุณลักษณะดังกล่าวเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาบุคคลสำหรับสังคมสมัยใหม่

๓. สื่อมวลชนสามารถสร้างจุดสนใจให้แก่สาธารณชน นั่นก็คือสื่อมวลชนนำสิ่งต่าง ๆ เสนอต่อประชาชนให้เกิดความสนใจขึ้น ซึ่งในประเทศที่กำลังพัฒนาสื่อมวลชนก็สามารถถูกใช้เป็นเครื่องมือ โคกอกให้เกิดความสนใจในการพัฒนาประเทศแก่ประชาชน

๔. สื่อมวลชนเพิ่มพูนความตระหนักรู้ในชีวิตในประเทศที่กำลังพัฒนาการที่จะรู้จักความเชื่ออย่างงมงายต่อโชควาสนาและภูติผีปีศาจและความกลัวต่อการเปลี่ยนแปลง

๕. สื่อมวลชนสร้างบรรยากาศสำหรับการพัฒนา นั่นก็คือสื่อมวลชนให้ข่าวสารในการกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาขึ้น ซึ่งกระตุ้นประชาชนให้กลับมามองตนเองในสภาพการปัจจุบันที่โคก่าเนินอยู่และพร้อมกันนี้มองอนาคตที่กำลังจะไปถึงอีกด้วย

๖. สื่อมวลชนทำหน้าที่ช่วยเหลือกระบวนการวินิจฉัยสั่งการ สื่อมวลชนช่วยโดยทางอ้อมในการเปลี่ยนทัศนคติหรือค่านิยมที่ฝังแน่น

๗. สื่อมวลชนช่วยเสริมการตัดสินใจของบุคคลโดยการส่งผ่านข่าวสารไปตามช่องทางสื่อสารระหว่างบุคคล

๘. สื่อมวลชนสามารถให้สถานภาพแก่บุคคล หมายถึง สื่อมวลชนช่วยสร้างชื่อเสียงให้แก่บุคคล โดยให้การยกย่อง ช่วยเสริมสร้างสถานภาพของบุคคล ช่วยสร้างผู้นำเพื่อให้มีโอกาสที่นำการพัฒนาเข้ามาสู่การปฏิบัติที่แท้จริง

๘. สื่อมวลชนจะช่วยขยายการสนทนาเกี่ยวกับนโยบายของรัฐบาลอย่างกว้างขวางขึ้น ประชาชนทั่วไปจำเป็นต้องรับฟังและรับรู้นโยบายของประเทศมีการถกเถียงปัญหาต่าง ๆ เพื่อที่สามารถสร้างความคิดเห็นได้ในเวลาที่เหมาะสมและปฏิบัติตามความคิดเห็นนั้น ๆ ได้ นั่นก็หมายความว่า ประชาชนเริ่มเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศ ซึ่งก็เป็นสิ่งจำเป็นที่สำคัญสำหรับการพัฒนาประเทศ

๑๐. สื่อมวลชนสามารถบังคับให้เป็นไปตามปทัสถานทางสังคม สื่อมวลชนทำหน้าที่กระจายข่าวสารความประพฤติปฏิบัติที่ออกนอกกฎทางของปทัสถานของสังคมที่ยึดถืออยู่ สร้างความชัดเจนแก่ประชาชนควย

๑๑. สื่อมวลชนในฐานะที่เป็นครู ทำหน้าที่ให้การศึกษาและการอบรมแก่ประชาชน สื่อมวลชนสามารถให้ความรู้แก่ประชาชนได้โดยตรงในส่วนที่เกี่ยวกับความรู้ที่เป็นประโยชน์ในการดำรงชีวิต (Schramm ๑๙๖๔ : ๑๒๗-๑๔๔ อ้างใน ศิริชัย ศิริกาเย ๒๕๒๕ : ๖-๘)

จากคำจำกัดความ บทบาทและหน้าที่ของสื่อมวลชนที่มีต่อการพัฒนาประเทศเท่าที่ได้อธิบายมาแล้วนั้นทำให้เราทราบว่า สื่อมวลชนก็เป็นปัจจัยหนึ่งของระบบสังคมที่มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาประเทศทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ซึ่งเป็นแนวทางในการพัฒนาหลักของประเทศที่มาจากการศึกษาสาระสำคัญของแผนพัฒนาฯ ทั้ง ๕ ฉบับ สำหรับประเทศไทยนั้น รัฐบาลได้ให้ความสำคัญของสื่อมวลชนต่อการพัฒนาประเทศโดยมีการจัดตั้งคณะกรรมการประชาสัมพันธ์แห่งชาติขึ้นเมื่อวันที่ ๒ สิงหาคม ๒๕๒๖ (คณะกรรมการประชาสัมพันธ์แห่งชาติ ๒๕๒๘ : ไม่ปรากฏเลขหน้า) ก็ได้กล่าวไว้ในร่างแนวนโยบายและแผนการประชาสัมพันธ์แห่งชาติว่า "...อย่างไรก็ดีโดยที่มิได้มีการกำหนดแนวนโยบายด้านการประชาสัมพันธ์ของชาติไว้อย่างชัดเจน หน่วยงานประชาสัมพันธ์แต่ละแห่งอาจดำเนินงานประชาสัมพันธ์ของตนเองโดยอิสระไม่มีระบบประสานงานที่ดีเท่าที่ควร กวยเหตุนี้จึงเกิดความเข้าใจสับสนอย่างมากเกี่ยวกับเป้าหมายและวิธีการดำเนินงานประชาสัมพันธ์ของรัฐหน่วยงานหลายแห่งไม่เข้าใจชัดเจนว่าจะดำเนินงานประชาสัมพันธ์เพื่อธุรกิจการค้าโดยมุ่งแสวงหาผลกำไรหรือเพื่อให้บริการข่าวสารการประชาสัมพันธ์แก่สาธารณชน ผลที่ตามมาก็คือ การ

การดำเนินงานประชาสัมพันธไม่งเสริมซึ่งกันและกันก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างหน่วย
งาน ประการสำคัญที่สุดคือการก้าวก่ายการประชาสัมพันธของรัฐยังขาดเอกภาพในการดำเนินงาน
งานไม่สามารถนำทรัพยากรสื่อสารมวลชนที่มีอยู่มาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาประเทศเพื่อยก
ระดับความเป็นอยู่ของประชาชนให้ไต่ผลเท่าที่ควร รัฐบาลตระหนักถึงสถานการณ์ดังกล่าว
จึงได้แต่งตั้งคณะกรรมการประชาสัมพันธแห่งชาติไค้พิจารณาถึงความจำเป็นที่จะต้องมีการ
กำหนดนโยบายและวางแผนนำทรัพยากรสื่อสารมวลชนมาใช้ประโยชน์เพื่อการประชาสัมพันธ
ให้เต็มที่ เพื่อให้บังเกิดผลดีแก่การพัฒนาประเทศชาติทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม
และวัฒนธรรม รวมทั้งปลูกฝังความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวและความสามัคคีระหว่างคนในชาติ
ตลอดจนเสริมสร้างชื่อเสียง ภาพพจน์ที่ดีของชาติในต่างประเทศด้วย (คณะกรรมการประ-
ชาสัมพันธแห่งชาติ ๒๕๒๗ : ๑-๒) จากวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งคณะกรรมการฯ ชุดนี้
กล่าวยืนยันก็พอทำให้เราสามารถพิจารณาไค้ว่า รัฐบาลนั้นตระหนักถึงความสำคัญของสื่อมวลชน
ต่อการพัฒนาประเทศแม้จะไม่มีภาระระบุไว้ในแผนพัฒนาฯ อย่างชัดเจนก็ตาม

ในการศึกษาวิจัยนี้ จึงไค้มีการพิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่าง ๆ
ในการพัฒนาประเทศ คือ ด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และสื่อมวลชน โดยยึดแบบจำลอง
ในการศึกษาจากแบบจำลองการเปลี่ยนให้เป็นสมัยใหม่ของเลนเนอร์ แม้ว่าจะมีนักวิชาการ
บางท่านกล่าวไค้ว่า ความหมายของคำว่า การพัฒนาประเทศและการเปลี่ยนให้เป็นสมัยใหม่
นั้นแตกต่างกันไค้ตาม ถ้าเราจะพิจารณาเฉพาะการศึกษาของเลนเนอร์นั้น เราอาจพิจารณา
ไค้ว่าการเปลี่ยนให้เป็นสมัยใหม่นั้น คือ ต้องการให้คนเข้ามามีส่วนร่วมในทางการเมือง คือ
เลือกตั้งซึ่งจะเป็นส่วนสำคัญที่ช่วยไค้เกิดสภาพสังคมสมัยใหม่ที่พัฒนาแล้ว (Lerner ๑๙๕๔
: ๖๔) และจากทฤษฎีประชาธิปไตยคลาสสิก (classical democratic theory)
ทฤษฎีนี้บ่งชี้ว่า การเลือกตั้งมีบทบาทอย่างสำคัญในการปกครองแบบประชาธิปไตย (ทรศักดิ์
ผ่องแผ้ว ๒๕๒๖ : ๒๐๔) ฉะนั้นเมื่อพิจารณาถึงขั้นตอนสุดท้ายของแบบจำลองการเปลี่ยนให้
เป็นสมัยใหม่ของเลนเนอร์ โดยเฉพาะในประเด็นของเนื้อหาที่ ต้องการให้คนเข้ามามีส่วน
ร่วมทางการเมือง คือ เลือกตั้ง เราก็อาจสรุปไค้ว่าเป็นเรื่องของการพัฒนาประเทศเช่นกัน
อีกเหตุผลหนึ่งที่อยู่วิจัยไค้ใช้แบบจำลอง ฯ นี้ ก็คือ เมื่อพิจารณาในประเด็นของคำจำกัดความ

ของคำทั้งสองแล้ว "การเปลี่ยนให้เป็นสมัยใหม่หรือการทันสมัย" (modernization) คือ กระบวนการที่ปัจเจกชนหันเหออกจากแนวทางของการกระทำตามแบบประเพณี กระบวนการที่ทำให้เกิดการทันสมัยเป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงหรือดัดแปลงสภาพปัจจุบันให้ดีขึ้น (เสถียร เขยประทีป ๒๕๒๖ : ๕) ส่วนคำว่า "การพัฒนา" (development) ก็คือ การเปลี่ยนแปลงสังคมอย่างหนึ่งที่มีความคิดใหม่ดัดนำมาเข้าสู่ระบบสังคม ทั้งนี้เพื่อเพิ่มรายได้ต่อหัวให้สูงขึ้นและปรับปรุงระดับการดำรงชีวิตให้ดีขึ้นโดยผ่านกรรมวิธีการผลิตที่ทันสมัยกว่า และการจัดองค์กรทางสังคมที่มีสมรรถภาพดีกว่า การพัฒนาเป็นการปรับปรุงให้ทันสมัยในระดับระบบสังคม (เสถียร เขยประทีป ๒๕๒๖ : ๕ อ้างจาก Rogers and Shoemaker ๑๙๗๑ : ๑๐-๑๑) และก็ได้มีผู้ใช้ปะปนกันบ่อย ๆ ระหว่างคำทั้งสองนี้ขึ้นเมื่อพิจารณาถึงแบบกลาง ๆ แล้ว ทั้งสองคำนี้มีความหมายเหมือนกัน คือ เป็นการเปลี่ยนสภาพที่ไม่น่าพอใจไปสู่สภาพที่น่าพอใจอย่างมีแผน (เสถียร เขยประทีป ๒๕๒๖ : ๖) ในการศึกษาจึงใช้คำว่า การพัฒนาประเทศโดยครอบคลุมความหมายของคำว่า การเปลี่ยนให้เป็นสมัยใหม่ของเลนินเนอร์ควย จากเหตุผลทั้ง ๒ ประการ คือ ในเรื่องของเนื้อหาและความหมายของคำทั้งสอง ฉะนั้นในการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสื่อมวลชนกับการพัฒนาประเทศจึงยึดแนวทางตามแบบจำลองการเปลี่ยนให้เป็นสมัยใหม่ของเลนินเนอร์

จากหนังสือ " The Passing of Traditional Societies " เลนินเนอร์ ได้ศึกษาเปรียบเทียบประเทศในตะวันออกกลาง ๗ ประเทศ คือ กรีซ ตุรกี เลบานอน ซีเรีย อียิปต์ จอร์แดน และอิหร่าน โดยใช้ตัวแปรต่าง ๆ คือ.

* คำว่า การเปลี่ยนให้เป็นสมัยใหม่ หรือการทันสมัยมีความหมายเหมือนกัน
 เกือบจะทั้งใช้คำว่า การทันสมัย แต่ในงานวิจัยนี้ใช้คำว่า การเปลี่ยนให้เป็นสมัยใหม่

๑. การเป็นเขตเมือง (urbanization) เลินเนอร์ ถือว่าเป็นจุดของการเคลื่อนย้ายประชากรมาอยู่รวมกันเป็นเมืองซึ่งก่อให้เกิดการกระตุ้นความต้องการทักษะและความสามารถบางอย่าง เขตเมืองจึงเป็นจุดเริ่มต้นของการทำให้เป็นสมัยใหม่ หรือ การพัฒนานั้นเอง

๒. การรู้หนังสือ (literacy) เลินเนอร์ ให้เหตุผลว่าการรู้หนังสือเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการที่จะกระจายผลผลิตของเมืองไปสู่ส่วนต่าง ๆ ของสังคม การรู้หนังสือเป็นทักษะพื้นฐานของระบบ "สื่อ"

๓. การใช้สื่อ (media participation) เลินเนอร์ เห็นว่า เมื่อคนเราสามารถปรับสภาพความเป็นอยู่ที่เปลี่ยนไปได้แล้วและมีการศึกษาหรือรู้หนังสือก็สามารถรับประสบการณ์ใหม่ ๆ จากสื่อได้ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาทักษะต่าง ๆ การใช้สื่อจะมีส่วนเพิ่มการมีส่วนร่วมในทุกส่วนของระบบสังคม และ

๔. การมีส่วนร่วมในการใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง (electoral participation) จากการศึกษาอื่น ๆ ของเลินเนอร์ พบว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองจะสูงในเมืองระดับของความสมัยใหม่สูงขึ้น

ซึ่งระบบของความเป็นสมัยใหม่หรือทันสมัยของเลินเนอร์จึงเป็นตัวแทนของความเจริญก้าวหน้าของโลกตะวันตก (western model) และได้แพร่กระจายไปอย่างกว้างขวางจนเป็นที่ยอมรับว่าเป็นระบบโลก (global model) แล้ว (ระวีวรรณ ประกอบผล ๒๕๒๒ : ๖-๘ และ Lerner ๑๙๕๘ : ๖๑-๖๕)

นอกจากตัวแปรทั้ง ๔ ตามการศึกษาของเลินเนอร์แล้วผู้วิจัยยังได้เพิ่มตัวแปรที่น่าสนใจมาอีกหนึ่งตัวแปร คือ การมีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจ (economic participation) คือ รายได้ต่อหัวของประชากร (per capita income) ทั้งนี้เพราะว่าในแผนพัฒนาต่าง ๆ ทุกฉบับก็ได้ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจก่อนปัจจัยอื่น ๆ และจากการศึกษาของ ศิริชัย ศิริกายะ เรื่อง "สื่อมวลชนเพื่อการพัฒนาในเขตเมืองป็นชนบท" ก็ได้เพิ่มตัวแปรด้านสถานภาพทางเศรษฐกิจด้วยเช่นกันในการศึกษาวิจัยนี้จะประกอบด้วยตัวแปรทั้งหมด ๕ ตัวแปร คือ.

๑. การเป็นเขตเมือง
๒. การรหนังสือ
๓. การใช้สื่อมวลชน
๔. การมีส่วนร่วมทางการเมือง
๕. การมีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจ

โดยนำตัวแปรต่าง ๆ มาทดสอบทางสถิติเพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่าง ๆ เหล่านี้ ข้อมูลที่จะนำมาทดสอบนี้เป็นข้อมูลประชากรชาติ (national data) ที่เป็นข้อมูลจากแหล่งทุติยภูมิ (secondary data) ซึ่งเป็นการวิเคราะห์เชิงประจักษ์ (empirical analysis) นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังได้ศึกษาเพิ่มเติมโดยใช้การวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (critical analysis) เพื่อวิเคราะห์ถึงความเหมาะสมหรือความเป็นไปได้ในการใช้แบบจำลองการเปลี่ยนให้เป็นสมัยใหม่ของ เลินเนอร์ สำหรับกรณีของประเทศไทย ทั้งนี้ เพื่อผู้วิจัยจะได้นำผลการศึกษาที่จะได้รับมาสรุปให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างสื่อมวลชนกับการพัฒนาประเทศไทย โดยตั้งอยู่บนข้อตกลงว่า "สื่อมวลชนนั้นเป็นเพียงปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาหรือการเปลี่ยนแปลงสังคมโดยได้รับผลและทำให้เกิดผลต่อการพัฒนาหรือการเปลี่ยนแปลงของปัจจัยสังคมอื่น ๆ คือ เศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ควบคู่กัน"

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

๑. เพื่อทดสอบแบบจำลองการเปลี่ยนให้เป็นสมัยใหม่ของ เลินเนอร์ สำหรับกรณีของประเทศไทย
๒. เพื่อทราบทิศทางของความสัมพันธ์ระหว่างสื่อมวลชนกับการพัฒนาประเทศไทยในช่วงแผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่ ๑ ถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๕ ตามแบบจำลองการเปลี่ยนให้เป็นสมัยใหม่ของ เลินเนอร์
๓. เพื่อทราบทิศทางของความสัมพันธ์ระหว่างสื่อมวลชนกับการพัฒนาประเทศไทยในช่วงแผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ ๑ ถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๕ มีการเพิ่มตัวแปรการมีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจตามแนวความคิดของชแรมม์

และ ศิริชัย ศิริภาวะ

ปัญหาวิจัย

๑. ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่าง ๆ ของการพัฒนาประเทศไทยในช่วงแผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ ๑ ถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๕ คือ การเป็นเขตเมือง การรู้หนังสือ การใช้สื่อมวลชน การมีส่วนร่วมทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจนั้นมีทิศทางของความสัมพันธ์ในลักษณะอย่างไร

๒. ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่าง ๆ ของการพัฒนาประเทศไทยในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาตินั้น มีลักษณะคล้ายคลึงหรือแตกต่างจากลักษณะของความสัมพันธ์ตามแบบจำลองการเปลี่ยนให้เป็นสมัยใหม่ของเลนินเนอร์หรือไม่และอย่างไร

๓. แบบจำลองการเปลี่ยนให้เป็นสมัยใหม่ของเลนินเนอร์นั้นใช้ได้กับสภาพของการพัฒนาประเทศไทยได้หรือไม่และอย่างไร

สมมุติฐานการวิจัย

๑. การเป็นเขตเมือง การรู้หนังสือ การใช้สื่อมวลชน การมีส่วนร่วมทางการเมือง และการมีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจตัวแปรแต่ละตัวมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันในระดับสูง

๒. การเป็นเขตเมือง การรู้หนังสือ การใช้สื่อมวลชน การมีส่วนร่วมทางการเมือง และการมีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจตัวแปรแต่ละตัวสามารถนำมาอธิบายซึ่งกันและกันในอัตราที่สูง

๓. แบ่งออกเป็นสมมุติฐานย่อย ๒ ข้อ คือ

๓.๑ เมื่ออัตราการเป็นเขตเมืองเกิดขึ้น ๑๐% อัตราการรู้หนังสือจะเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจนและพร้อม ๆ กันในทิศทางเดียวกัน

๓.๒ เมื่ออัตราการเป็นเขตเมืองเพิ่มขึ้นถึง ๒๕% อัตราการรู้หนังสือก็จะเพิ่มขึ้นอย่างมากและเป็นอิสระจากการเพิ่มขึ้นของอัตราการเป็นเขตเมือง

๔. แบ่งออกเป็นสมมุติฐานย่อย ๒ ข้อ คือ

๔.๑ เมื่ออัตราการรู้หนังสือเพิ่มขึ้นจะทำให้อัตราการใช้อีเมลเพิ่มขึ้น

๔.๒ เมื่ออัตราการใช้อีเมลเพิ่มขึ้นจะทำให้อัตราการรู้หนังสือเพิ่มมากขึ้นเช่นกัน และมีลักษณะเกื้อกูลซึ่งกันและกัน

ข้อตกลงเบื้องต้น

ข้อตกลงเบื้องต้นในการวิจัยครั้งนี้ คือ สื่อมวลชนไม่ใช่เป็นปัจจัยเดียวที่เป็นสาเหตุของผลการพัฒนาประเทศที่เกิดขึ้นอย่างไรก็ตามสื่อมวลชนเป็นเพียงปัจจัยหนึ่งและเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งในการพัฒนาประเทศ สื่อมวลชนทำให้เกิดการพัฒนาหรือการเปลี่ยนแปลงและในขณะเดียวกันก็ได้รับผลจากการพัฒนาหรือการเปลี่ยนแปลงจากปัจจัยทางสังคมอื่น ๆ ด้วยเช่นกัน

ในการศึกษาเรื่องการเปลี่ยนแปลงสังคม (social change) นั้น มีผู้มักใช้ปะปนกันบ่อย ๆ ระหว่างคำว่า "การเปลี่ยนให้ทันสมัยใหม่" (modernization) และ "การพัฒนา" (development) ทั้งสองคำนี้มีความหมายในลักษณะเหมือนกัน คือ การเปลี่ยนจากสภาพที่ไม่น่าพอใจไปสู่สภาพที่น่าพอใจอย่างมีแผน (เสถียร เขยประทีป ๒๕๒๖ : ๖) แต่สำหรับการวิจัยในครั้งนี้จะใช้คำว่า "การพัฒนา" เพราะว่าการพัฒนาเป็นการปรับปรุงให้ทันสมัยในระดับระบบสังคม (เสถียร เขยประทีป ๒๕๒๖ : ๕) และเป็นคำที่นิยมใช้กันอย่างแพร่หลายในปัจจุบัน โดยให้ความหมายของการเปลี่ยนให้ทันสมัยใหม่ด้วย การวิจัยนี้จึงใช้คำว่า "การพัฒนา" ด้วยเหตุผลดังที่กล่าวมาแล้ว

ข้อมูลที่จะใช้ในการวิจัยนี้เป็นข้อมูลประชากรชาติ (national data) ที่รวบรวมมาจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (secondary source) ได้มีการปรับให้เหมาะสมกับกรณีของประเทศไทย ทั้งนี้โดยอยู่ในกรอบของหลักเกณฑ์ทางวิชาการ

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยนี้ศึกษาในช่วงแผนพัฒนาการ เศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่ ๑ (๒๕๐๔-๒๕๐๘) ถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๕ (๒๕๒๕-๒๕๒๙) จึงจำเป็นต้องกำหนดขอบเขตของระยะเวลาของข้อมูล คือ ในระหว่างปี ๒๕๐๔-๒๕๒๖ โดยจะมีการนำข้อมูล ก่อนปี ๒๕๐๔ คือ ข้อมูลจากการสำมะโนในปี ๒๕๐๓ มาใช้วิเคราะห์ศึกษาด้วย ทั้งนี้ เพื่อเป็นการเปรียบเทียบข้อมูลในระยะเวลาก่อนมีแผนพัฒนา กับในระหว่างที่มีการใช้แผนพัฒนา ซึ่งอาจทำให้พิจารณาถึงความสัมพันธ์ได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

คำจำกัดความการวิจัย

๑. การพัฒนา (development) คือ การเปลี่ยนแปลงสังคมอย่างหนึ่งที่มีความคิดใหม่ถูกนำเข้าสู่ระบบสังคม ทั้งนี้เพื่อเพิ่มรายได้ต่อหัวให้สูงขึ้นและปรับปรุงระดับการดำรงชีวิตให้ดีขึ้นทั้งนี้โดยผ่านกรรมวิธีการผลิตที่ทันสมัยกว่าและการจัดองค์กรทางสังคมที่มีสมรรถภาพดีกว่า การพัฒนาเป็นการปรับปรุงให้ทันสมัยในระดับระบบสังคม

๒. การเป็นเขตเมือง (urbanization) ได้แก่ เลินเนอร์ กำหนดไว้ว่าเขตที่มีประชากรอาศัยอยู่สูงกว่า ๕๐,๐๐๐ คน แต่สำหรับกรณีของไทยทางกองวางแผนประชากรและกำลังคน สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการ เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ กำหนดไว้ว่า เขตเมือง หมายถึง เขตเทศบาลและเขตสุขาภิบาลที่มีขนาดประชากรตั้งแต่ ๕,๐๐๐ คนขึ้นไป

๓. การรู้หนังสือ (literacy) เลินเนอร์ กำหนดไว้ว่าได้แก่ผู้ที่สามารถอ่านภาษาใดภาษาหนึ่งอย่างน้อย ๑ ภาษา สำหรับกรณีของประเทศไทยได้แก่ ผู้รู้หนังสือที่อ่านและเขียนภาษาไทยได้นั้นเอง

๔. การใช้สื่อมวลชน (media participation) ได้แก่จำนวนเครื่องรับวิทยุและโทรทัศน์ จำนวนยอกจำหน่ายหนังสือพิมพ์ และจำนวนที่นั่งของโรงภาพยนตร์

๕. การมีส่วนร่วมทางการเมือง (political participation) ได้แก่ การไปใช้สิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้งทุกครั้งในช่วงแผนพัฒนา

๖. การมีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจ (economic participation) ให้ความสำคัญต่อหัวของประชากร ซึ่งมาจากอัตราส่วนของรายได้ประชาชาติต่อจำนวนประชากรทั้งหมดของประเทศ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

จากการวิจัยในครั้งนี้ นอกจากเพื่อผลทางการศึกษาในแขนงวิชาเศรษฐศาสตร์พัฒนาการ แล้วก็ยังอาจมีประโยชน์อื่น ๆ ใดดังต่อไปนี้

๑. เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาเรื่องการพัฒนาสื่อมวลชนต่อไปในอนาคต โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องการจัดระเบียบทางการสื่อสารและเรื่องสังคมสารสนเทศ

๒. เพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องในการพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะผู้ที่ทำหน้าที่ในการกำหนดนโยบายการพัฒนาประเทศ จะได้ให้ความสำคัญแก่สื่อมวลชนเพิ่มมากขึ้นกว่าเท่าที่เป็นอยู่ และสามารถกำหนดนโยบายต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับสภาพที่แท้จริง เพื่อให้สามารถใช้สื่อมวลชนในการพัฒนาประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด

๓. เพื่อผลในการเสนอแนะการศึกษาเพิ่มเติมต่อไปเกี่ยวกับเรื่องการเปรียบเทียบลักษณะของการใช้สื่อมวลชนในการพัฒนาประเทศ เปรียบเทียบในระดับประเทศต่าง ๆ คือ สหรัฐอเมริกา หรือประเทศในแถบยุโรป เป็นต้น

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย